

Природні ресурси як частина природно-ресурсного потенціалу

В статті досліджено природні ресурси як частину природно-ресурсного потенціалу та як компонент навколошнього природного середовища. Обґрунтовано необхідність удосконалення та систематичність природних ресурсів в системі природно-ресурсного потенціалу

Ключові слова: природа, навколошнє природне середовище, ресурс, природний ресурс, природні умови, природно-ресурсний потенціал.

В статье исследованы природные ресурсы как часть природно-ресурсного потенциала и как компонент окружающей среды. Обоснована необходимость совершенствования и систематичность природных ресурсов в системе природно-ресурсного потенциала.

Ключевые слова: окружающую среду, ресурс, природный ресурс, природные условия, природно-ресурсный потенциал.

In the article the natural resources as part of the natural resources and as a component of the environment. The necessity of systematic improvement and natural resources in the natural resource potential.

Keywords: environmental, resource, natural resource, natural environment, natural resource potential.

Актуальність теми. Природа - це матеріальний світ, що є основним об'єктом вивчення науки. Найчастіше слово «природа» вживають, характеризуючи природне середовище проживання людини. Це Всесвіт, все, що оточує людину, за винятком рукотворних речей. Природа є сукупністю природних умов існування людини і суспільства, в якому він живе.

Стан дослідження: приромда (термін є частковою калькою латинського слова natura — від лат. nat — народжувати, породжувати) — багатозначний термін, що в залежності від контексту, може означати:

у широкому розумінні, природа — органічний і неорганічний матеріальний світ, Всесвіт, у всій сукупності і зв'язках його форм, що є об'єктом людської діяльності і пізнання, основний об'єкт вивчення науки, включно з тим, що створене діяльністю людини. Саме в такому, найширшому розумінні природа вивчається природознавством — сукупністю наук про світ, що ставлять перед собою мету відкриття законів природи. Природу в цьому розумінні прихильники пантейзму ототожнюють із Богом. Відповідно до ідеї природної цілісності світу (О. М. Костенко) «Природа — це сутність, що породжує все суще і дає йому закони». На такому розумінні «природи» засновується так звана теорія «трьох природ», згідно з якою існують три природи: фізична природа, біологічна природа, соціальна природа;

у вужчому розумінні, природа — те, що не створене людською діяльністю. В цьому розумінні природне протиставляється штучному, як, наприклад, природний інтелект протиставляється штучному інтелекту, або природний шовк — штучному шовку [2].

Виклад основного матеріалу. З позицій філософії поняття «природа» по-рівніюється з протилежним поняттям «культура». Поняття «природа» близьке до поняття «матерія». Природу, можна визначити як матерію, що взята в усій різноманітності її форм. Та повсякденно поняття «природа» означає всю сукупність природних умов існування людини і людства. Якщо природа показує сукупність природних умов існування людини, то поняття «культура» передбачає щось опановане,

перероблене в процесі діяльності людини. Якщо природа те, що протистоїть людині, існує за своїми власними, що незалежні від неї, основами і законами, то культура - це вже заново встановлена людиною природа, а діяльність людини визначається, як перетворення природного в культурне, штучне.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що поняття «природа» досить складно визначити, тому що це щось нерозгадане і неосяжне, але з іншого боку, природа - це все, чим наповнена і заселена наша планета: ліси, гори, моря, океани, флора і фауна, людина.

Людина тісно пов'язана з природою, з самого початку свого існування вона використовувала природні ресурси, на перших порах не докладавши зусиль для її відтворення. В сучасних умовах суспільство ґрунтуються на використанні природних ресурсах, потрібних не стільки для підтримання життя людей, скільки для виробництва товарів і послуг, що забезпечують більш розвинуті потреби. Переважна частина цих ресурсів використовується в процесі розширеного відтворення.

Аналіз взаємовідносин людини з природою дає змогу дійти висновку, що сутність природи проявляється через природно ресурсний потенціал. Природно-ресурсний потенціал (ПРП) — сукупність виявлених і придатних для використання природних ресурсів при даному рівні розвитку виробництва (у світі, країні, регіоні, на локальному рівні) [2].

Більшого поширення набуло розуміння ресурсного потенціалу (або природно-ресурсного) у вузькому сенсі, коли під ресурсами розуміється сукупність тільки природних ресурсів (до складу яких можуть бути включені і природні умови — рельєф, клімат). У цьому випадку природно-ресурсний потенціал розглядається не тільки як сукупність матеріальних природних ресурсів, що беруть участь у виробничому процесі як засоби виробництва, до нього входять і інші ресурси екосистеми, щоб забезпечити задоволення різноманітних потреб людей (здоров'я, відпочинок). Із цих позицій здавалося б, що природно-ресурсний потенціал і природні ресурси — два ідентичних поняття, що включають однакові елементи, фактори. Уся сукупність елементів природи, які суспільство може використовувати для задоволення своїх потреб, являє собою природний (екологічний) потенціал. Термін «потенціал» робить це поняття загальнішим, ніж «природні ресурси», характеризує певну потенційну можливість і здатність природного середовища до використання.

Так, науковці XIX століття (зокрема, В.В. Чучков та інші) вважали, що основними характеристиками поняття «природно-ресурсного потенціалу» є:

- географічне положення;
- кліматичні умови;
- особливості рельєфу;
- ресурсний потенціал.

В той же час деякі вчені виділяють компонентну, функціональну, територіальну і організаційну структури природно-ресурсного потенціалу [1, с. 154-155].

Компонентна структура характеризує внутрішньо- та міжвидові співвідношення природних ресурсів (земельних, водних, лісових тощо);

Територіальна — різні форми просторової дислокації природно-ресурсних комплексів; організаційна — можливості відтворення та ефективної експлуатації природних ресурсів;

Функціональна структура природно-ресурсного потенціалу відображає вплив природних ресурсів на формування спеціалізації територій та певних господарських комплексів;

Організаційна структура природно-ресурсного потенціалу — це здатність природних систем надавати необхідні для економічного розвитку якість і кількість природних ресурсів

у сформованих умовах господарювання, зберігаючи при цьому свій природний стан.

Підводячи підсумо, вважаємо, що природно-ресурсний потенціал — це міра потенційної можливості будь-якої природної системи (або території) задовільнити різні потреби суспільства. Тобто це сукупність природних ресурсів і природних умов у певних географічних межах, які забезпечують задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурно-оздоровчих та естетичних потреб суспільства [1, 2, с.86].

Отже, на нашу думку, поняття «природно-ресурсний потенціал» є більш родовим поняттям по відношенню до природних ресурсів та умов, що включає лише певний додатковий ефект комплексності їх освоєння і має розглядатися через призму сформованого виробничого розвитку продуктивних сил і економічних умов. У зв'язку із цим пропонуємо дотримуватися виділення в природно-ресурсному потенціалі тільки двох основних складових: природні ресурси та умови.

Відповідно, природні ресурси — це тіла і сили природи, що використовуються або можуть бути використані як засоби виробництва і предмети споживання для задоволення матеріальних та духовних потреб суспільства, підвищення якості життя людей. Головна ознака природних ресурсів — зміна їхніх властивостей при залученні до виробничого процесу. До ресурсів належать складові надр Землі, вода, природний рослинний та тваринний світ, а також земля. Але природні ресурси не можуть існувати і використовуватися поза природними умовами, що є їх природно-історичною базою: для виникнення і розвитку ресурсів необхідні певні природні умови.

В свою чергу «ресурс» — це фактор, що використовується для задоволення потреб людини. Включають природні, економічні та людські ресурси. Також ресурсами вважають інвестиції і інфраструктуру.

На думку науковців (Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І.) сутність ресурсу розглядають у двох аспектах: як джерело природних ресурсів і як умови життя та діяльності людей. Доцільність цього підходу обумовлена тим, що саме джерело природних ресурсів виступає тією основою, завдяки якій людина використовує ресурс з метою задоволення потреб та матеріального блага.

Отже, усі ресурси поділяються на три великі групи:

1. матеріальні — це накопичені речовинні багатства, що використовуються суспільством (транспорт, будівлі, засоби виробництва тощо), вони мають антропогенне походження;
2. трудові — наявне населення, а саме його віковий склад і стан здоров'я, освітній рівень, інформаційне забезпечення тощо;
3. природні ресурси — це елементи природи: тіла, процеси та явища, які використовуються або можуть бути використані в процесі соціального обміну речовин з метою задоволення потреб суспільства.

Природні ресурси — це природні компоненти та сили природи, що використовуються або можуть бути використані як засоби виробництва та предмети споживання для задоволення матеріальних і духовних потреб суспільства, підвищення якості життя людей [2].

Крім того, в якості природних ресурсів визначають частину сукупності природних умов існування людини, найважливіші компоненти довкілля людини, які використовуються в процесі суспільного виробництва для задоволення матеріальних та культурних інтересів суспільства. До природних ресурсів відносяться: екологічні, економічні, земельні, мінеральні, водні, лісові, енергетичні ресурси, фауну [6, с.51-52].

Визначення тенденцій основних видів природних ресурсів охоплює значну кількість об'єктів [3, с.45]:

Водні ресурси – водні запаси, використовувані як джерело водопостачання для виробничих та побутових потреб, гідроенергії, і навіть як транспортні магістралі тощо.

Земельні ресурси – ресурси, використовувані чи призначені до використання у сільському господарстві, під будівлі населених пунктів, під залізничні й шосейні дороги, і навіть інші будівлі, під заповідники, парки, сквери тощо, зайняті на корисні копалини та інші земельні ресурси, досі вважалися не відтворюваним елементом природних ресурсів.

Лісові ресурси – сировинні (використовувані щоб одержати деревину), і навіть ліс різного призначення – оздоровчі (санітарно-курортні), полі - і лісозахисні, водо-охранні та інші.

Мінеральні ресурси – все природні складові літосфери, використовувані чи призначені до використання у виробництві продуктів послуг, як мінеральна сировина у природному вигляді, чи помирають після підготовки, збагачення і переробки (залізо, марганець, хром, свинець та інших.) чи джерела.

Енергетичні ресурси – сукупність всіх видів енергії: сонця і космосу, атомно-енергетичної, паливно-енергетичної (у вигляді запасів з корисними копалинами), термальної, гідроенергії, вітроенергії тощо.

Біологічні ресурси – усе це живі компоненти біосфери з укладеної ними генетичним матеріалом. Вони є джерелом отримання людьми матеріальних й духовних благ. До них належать промислові об'єкти (запаси риби у природних і штучних водоймах), культурні рослини, домашні тварини, мальовничі ландшафти, мікро-організми, тобто рослинні ресурси, ресурси тваринного світу (запаси хутрових звірів у природничих умовах; запаси, відтворювані в штучних умовах) та інших.

Підтримуємо думку таких учених як Н.Д. Ериашвілі, Ю.В. Трунцевський, В.В. Чучков [4], які відповідно до найбільш визнаного трактування під природними ресурсами розуміють тіла й сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства у формі безпосередньої участі в матеріальній діяльності.

За матеріальною сутністю природні ресурси – частина географічного середовища. Сукупність природних умов існування та діяльності людини, їхній генезис, природні властивості, належність до тих чи інших компонентів природи, розподіл на поверхні Землі та концентрація в надрах зумовлені природними закономірностями.

За економічною сутністю природні ресурси – споживні вартості, чиї корисність, техніко-економічні властивості, різноманітність, масштаби і способи використання визначаються суспільними закономірностями [5].

Природні ресурси поділяються та систематизуються на такі групи [6, с. 51-52]:

— невичерпні, до яких належить внутрішнє тепло Землі, сонячна радіація, енергія прибою, приплівів і відливів, падаючої води, вітру та ін.;

— вичерпні відновлювані: ґрунтovий покрив, водні ресурси, лікувальні грязі, лікарські рослини, рослинне паливо тощо;

— вичерпні не відновлювані: мінеральна сировина, будівельні матеріали.

Висновки. Отже у науковій літературі природний ресурс часто ототожнюється з процесом використання природного об'єкта, з нього вилучається речовина або через нього споживається та чи інша корисна властивість, що задовольняє потреби людей. Така речовина, що входить у склад природного об'єкта, чи його корисна властивість, називається природним ресурсом. Тому природні ресурси є частиною

природного об'єкта, який виступає в якості джерела задоволення матеріальних, економічних потреб та інтересів людини та ін.

Так, «природні ресурси» являють собою «природні об'єкти і явища, які використовуються в сьогодені, минулому і майбутньому для прямого і непрямого споживання, що сприяють створенню матеріальних благ, відтворенню трудових ресурсів, підтриманню умов існування людства і підвищують якість життя».

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С. природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України.-К.:ЗАТ «ШЧ ЛАВА», 1999.
2. Матеріал з Вікіпедії - вільної енциклопедії <http://uk.wikipedia.org/>
3. Екологія і природокористування. Підручник / Під ред. Алексина А.А. - М.:Инфра-М, 2003 р.
4. Экологическое право: Учебник для вузов/ Н.Д. Эриашвили, Ю.В. Трунцевский, В.В. Чучков и др. Под ред. В.В. Чучкова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. – 415 с.
5. Підручник / С.І. Дорогунцов, К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та ін. — К.: КНЕУ, 2005. — 371 с.
6. Экологическое право: Учебник для вузов/ Н.Д. Эриашвили, Ю.В., Трунцевский, В.В. Чучков и др. Под ред. В.В. Чучкова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, закон и право, 2000.-415с.

УДК 340.132

Сімутін В.В., здобувач кафедри теорії держави і права НУ «ОЮА»

Механізм сучасної держави в аспекті світових глобалізаційних та інтеграційних процесів

В статті, на прикладі «врахування світових глобалізаційних та інтеграційних процесів», розглядаються аспекти впливу тенденцій глобалізації, інтеграції та належного урядування на організацію механізму сучасної держави. Обґруntовується, що механізм сучасної держави має відповісти вимогам світового співтовариства, бути адаптованим для інтеграційних процесів та вирішення проблем глобального характеру.

Ключові слова: сучасна держава, механізм сучасної держави, принципи механізму сучасної держави, глобалізація, інтеграція, Європейський адміністративний простір.

В статье, на примере «принципа учета мировых глобализационных и интеграционных процессов», рассматриваются аспекты воздействия тенденций глобализации, интеграции и надлежащего управления на организацию механизма современного государства. Обосновывается, что механизм современного государства должен соответствовать требованиям мирового сообщества, быть адаптированным для интеграционных процессов и решения проблем глобального характера.

Ключевые слова: современное государство, механизм современного государства, принципы механизма современного государства, глобализация, интеграция, Европейское административное пространство.

In the article, the example of the “principle of the world of globalization and integration processes”, to consider aspects of the impact of globalization trends, integration and good governance for the organization of the mechanism of the modern state. It is proved that the mechanism of the modern state must meet the requirements of the international community, to be adapted for integration and solutions of problems of a global nature.

Keywords: modern state; the mechanism of the modern state; principles of the mechanism of the modern state; globalization; integration; European administrative space.